

CAFÈ BARCELONA

JOAN CARRERAS

CAFÈ BARCELONA

Proa

PROA

Collecció A Tot Vent

Aquesta obra ha rebut una ajuda a la creació
de l'Oficina de Suport a la Iniciativa Cultural (OSIC) del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Primera edició: novembre del 2013

© 2013 Joan Joaquim Carreras Goicoechea

Autor representat per Silvia Bastos, SL, Agència Literària

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions SLU, Proa

Pedro i Pons, 9-11, 11a planta

08034 Barcelona

www.proa.cat

www.janquim.cat

ISBN: 978-84-7588-428-8

Dipòsit Legal: B-24648-2013

Composició: Víctor Igual, SL

Impressió: Limpergraf

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor
qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes
per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos
Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun
fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

SUMARI

FOC	11
AIGUA	93
AIRE	161
TERRA	205

Als meus fills

Al pot petit hi ha poca confitura
i al cor trencat la veritat més dura:
mal amagat és mal que no té cura,
la llibertat, la llei que és més segura,
la veritat, bandera que no es jura,
i el paradís, un bon plat de verdura.

ENRIC CASASSES
(«Refrany»)

Foc

Tot el que ara tinc de l'Annabel són les fotos que em va regalar. Podria dir que són cinc imatges de guerra però seria massa imprecís i em descuidaria el detall important que els seus protagonistes són la mena de persones que tothom qualificaria d'herois o, com a mínim, d'aquells que es neguen a acceptar la derrota.

D'entre aquestes cinc fotos que l'Annabel em va donar, n'hi ha una que s'ha amarat de culpa, sobretot a causa de la impressió que va fer al seu germà. S'hi veu com el monjo Quang Duc s'immola amb el foc. Vaig haver de conèixer més bé què li havia passat a l'Arjen abans de creure'm capaç de comprendre per què la visió d'un home encès es pot convertir en un missatge sublim.

La foto del monjo que crema potser no és tan coneguda com altres imatges que va deixar la guerra del Vietnam. N'hi ha dues que gairebé tothom ha vist alguna vegada i que exposen amb un èmfasi esfereïdor la crueltat d'aquesta confrontació i, per extensió, de totes les guerres posteriors a la rendició de l'any 1945. A més, ens recorden que els conflictes bèl·lics tenen molt poc a veure amb els mapes que se solen emprar als quarters generals, amb tot de fletxes acolorides que indiquen les ofensives previstes i l'evolució de les tropes, representades amb símbols críptics sobre un territori més o menys ben cartografiat.

La primera d'aquestes dues fotografies la va fer Eddie

Adams, de l'agència informativa Associated Press, l'1 de febrer del 1968, i mostra l'oficial sud-vietnamita Nguyen Ngoc Loan que dispara amb una pistola a la temple de Nguyen Van Lem, membre de les guerrilles comunistes dels Vietcong, en un carrer de Saigon.

En aquest cas, la duresa de la imatge prové del fet que l'home assassinat, «executat sumàriament» segons els codis militars d'aleshores, du les mans lligades a l'esquena i, també, de la ganyota rabiosa de l'assassí, o executor, que no dubta a engegar el tret mortal a un home indefens, amb la sang freda de qui no té cap mena de consideració per la vida d'un enemic que ja és un captiu, incapaç d'oposar resistència. És una foto que posa a primer terme la impunitat del vencedor provisional.

La segona fotografia, capturada el 8 de juny de l'any 1972 per Nick Ut, també d'Associated Press, ha passat a la història com una prova irrefutable que els enfrontaments entre exèrcits provoquen víctimes civils, gairebé sempre amb la finalitat de desmoralitzar l'adversari. Al mateix temps, és una confirmació esgarrifosa que l'ús de les armes de destrucció massiva comporta l'acceptació que els danys provocats van molt més enllà de la retirada o la rendició de l'enemic. A la foto, que es va publicar als mitjans informatius de molts països, s'hi veu un grup de nens que fugen espordits per una carretera, a prop de Trang Bang, després d'un atac aeri amb bombes de napalm.

Destaca, per l'expressió de dolor i per la figura angoixant que crea en córrer despullada amb els braços estesos, la nena Kim Phuc, que va patir cremades molt greus a l'esquena. L'agència informativa va tenir dubtes sobre la difusió d'aquesta foto a causa de la nuesa frontal que oferia. El president nord-americà d'aleshores, Richard Nixon, va creure que es

tractava d'una imatge trucada, que formava part d'un complot polític contra la intervenció militar dels Estats Units.

El fotògraf va dur la criatura de nou anys a un hospital de Saigon, on va passar catorze mesos i va ser intervinguda pels cirurgians prop d'una vintena de vegades. Kim Phuc, que és viva, ha mostrat en fotografies més recents les seqüeles encara visibles a la seva pell malmesa. Va crear una fundació que du el seu nom, dedicada a atendre els nens que són víctimes de la guerra, i no té cap pudor a ensenyar, a la seva pàgina web, la foto que ja s'ha convertit en una ratificació colpidora dels horrors de la guerra des que es va publicar en primícia a la portada de The New York Times.

Les dues fotografies van merèixer reconeixements prestigiosos i formen part d'un retrat de l'horror que va sacsejar el Vietnam durant dues dècades. Però hi ha una altra foto, d'abans de la intervenció nord-americana, que ha tingut encara més efectes. Arran de la seva publicació, es va crear un neologisme que s'ha incorporat a molts idiomes, un concepte que s'ha estès pel món i que els periodistes fan servir. A més, aquesta és una de les cinc fotos que l'Annabel em va donar. El seu origen és tràgic i al mateix temps formidable.

Després de la descolonització, al Vietnam hi regnava la crispació. El país que els francesos havien abandonat s'havia dividit en dues meitats. Al nord, hi governaven els comunistes, amb el president Ho Chi Minh al capdavant, i al sud, en una àrea amb una majoria aclaparadora de població budista, s'hi va imposar Ngo Dinh Diem, un dictador vaticanista que estava disposat a cristianitzar el territori a qualsevol preu. L'Estat atorgava favors indiscriminats als catòlics i tolerava la violència d'uns quants sacerdots que lideraven exèrcits privats per llançar atacs contra les pagodes budistes. Els alts càr-

recs i els que tenien alguna cosa a protegir es convertien a la religió de Crist, almenys de portes enfora.

A principis de maig de l'any 1963, a causa de la prohibició d'hissar la bandera budista, mentre que en actes previs s'havia permès als catòlics lluir l'enssenya blanca i groga del Vaticà, hi va haver diversos aldarulls que es van saldar amb una quinzena de morts. Va ser en aquest context que, el 10 de juny, els periodistes internacionals van rebre l'avís per part dels dirigents de les faccions budistes que l'endemà hi hauria un acte de protesta molt significatiu. I així va ser.

L'11 de juny, una manifestació silenciosa de tres-cents cinquanta monjos, vestits amb les túniques de color taronja, va arribar a la intersecció dels carrers Phan Dinh Phung i Le Van Duyet de Saigon. La marxa anava precedida per un automòbil, un Austin Westminster de color blau cel, que es va aturar en aquesta cruïlla i del qual va sortir impertèrrit el monjo Quang Duc. L'home es va asseure, adoptant la posició de la flor de lotus, damunt d'un coixí que els seus companys havien deixat a terra. Un d'aquells monjos va treure del cotxe un bidó de gasolina i va abocar el combustible sobre el seu líder impassible. Tot seguit va encendre un llumí i el va llançar al monjo, que es va convertir així en una teia humana.

Un periodista que era testimoni de l'escena va escriure que el seu cos es va marcir a poc a poc, el cap se li va ennegrir i l'aire feia ferum de carn cremada. Quang Duc no va moure ni un dit, es va quedar tan quiet com quan s'havia assegut, sense alçar-se a causa del dolor ni rebotar-se per l'efecte del foc, va cremar com una torxa immòbil davant l'astorament dels periodistes occidentals, gairebé en silenci excepte per les exclamacions de sorpresa dels reporters, la remor de les pregaries murmurades i la crepitació que les flames provocaven en arribar als ossos del crani. A la fotografia es pot veure com

el capó del cotxe encara és obert, el bidó blanc és un metre i mig més enrere i la flamarada s'alça amb el mateix color de les túniques dels monjos. Els bombers que hi van acudir van ser apartats per la multitud i els vianants que passaven feien reverències amb les mans juntes a aquell home que cremava. Va trigar deu minuts a caure de costat i quan per fi va morir els altres van cobrir-lo amb les vestes i se'l van endur.

La imatge va fer la volta al món, va proporcionar el premi Pulitzer al seu autor, Malcolm Browne, i va impactar els ciutadans de molts països que no havien sentit a parlar mai del Vietnam ni del budisme ni dels homes que eren capaços d'encendre's. Es va explicar que era un mètode força corrent de suïcidi, que havia funcionat abans com a forma de protesta. Però per a molta gent aquella immolació va ser per sempre més l'acció d'un bonze, un monjo budista. Des d'aleshores matar-se a l'estil bonze consisteix a imitar Quang Duc.

Hi ha hagut centenars de persones que han adoptat aquesta forma de suïcidi mitjançant el foc i és encara avui una forma radical de protesta que sol commoure perquè és impossible no pensar en el dolor terrible que comporta. Que algú estigui disposat a cremar-se viu indica amb contundència fins a quin punt creu que té motius de queixa i seria indecent no sentir alguna mena d'emoció davant d'un acte tan esgarifós i al mateix temps sublim.

Ara la fotografia és molt fàcil de trobar gràcies a internet i imprimir-ne tantes còpies com es vulguin no costa gens. Però l'any 1996 aquesta xarxa de comunicacions mundial no s'havia estès encara amb la potència actual. Hauria estat raonable que la mare de l'Arjen s'hagués preguntat com l'havia aconseguida el seu fill. La podia haver retallat de qualsevol publicació que rememorés els fets per alguna raó. Si s'hagués fet la pregunta, potser hauria intentat trobar una resposta. En

canvi, no se li va acudir que tingués cap explicació transcendent. Només va veure que era allà, retallada amb força precisió i enganxada en una cartolina rígida, amb un peu del mateix material que la sostenia, a sobre de la calaixera de l'habitació del noi. Hauria pogut semblar que presidia la seva cambra juvenil o que va fer-ho, com a mínim, des del moment en què l'Arjen la va posar d'aquesta manera damunt del moble i fins que la seva mare va entrar a l'habitació i l'hi va descobrir, vint-i-quatre hores després, quan els metges ja n'havien certificat la defunció i els últims tràmits havien consistit a prendre la decisió d'incinerar-lo de seguida que es pogués.

Aquell matí, quan la Greetje va arribar a casa, acompanyada per la Roos i l'Annabel, no va trigar gens a entrar a l'habitació. De seguida devia veure la fotografia del bonze i devia comprendre que no era allà de manera casual, a la mateixa calaixera on hi havia tres cotxes metàl·lics, restes d'una col·lecció infantil que havia comptat amb un parell de dotzenes de vehicles, els patins de gel, amb els botins de color negre i les fulles de lliscar protegides per les fundes de plàstic dur, i sis copes de mides diferents, que havia guanyat en senyals curses sobre gel.

També hi havia una altra fotografia, en blanc i negre, però aquesta amb un marc com cal. L'hi havia regalat ella. Al fons, una vista parcial del temple barceloní de la Sagrada Família en l'estadi de construcció l'any 1969 i, en una posició una mica encarcarada, un home i una dona joves que s'agafaven per l'espatlla i la cintura. Eren els pares de l'Arjen i era l'única foto on se'ls veia a tots dos, abans que la Greetje parís i abans que anessin a viure junts a Amsterdam.

Va agafar la fotografia del monjo encès i se la va mirar fixament, com si amb els ulls n'hi hagués prou per apagar el

foc, per salvar-li la vida i, de passada, salvar la del seu fill. Amb la mà debilitada pel cansament i la pena va mig rebregar la imatge del Vietnam i la va llançar a terra. Tot seguit, empe-sa per un deler irracional de tornar enrere, per recuperar l'Arjen, per tornar-lo a casa, la va collir, va mirar d'aplanar-la amb les dues mans i la va tornar al seu lloc. També va endre-çar les copes que el noi havia guanyat a les curses de patins sobre gel i va canviar la posició dels cotxes de joguina.

Va fer un petó a l'home que apareixia al seu costat amb la Sagrada Família de fons i va obrir els calaixos, d'un en un i sense cap intenció concreta. La carpeta verda amb les gomes verdes devia ser allà, amagada entre les camises plegades. La devia veure per força i el més probable és que l'agafés, que estirés les gomes per obrir-la i que descobrís que contenia més fotografies.

Són les fotos que ara tinc jo. Però la Greetje no va tenir temps de mirar-les, tot just es devia fer la idea que eren foto-grafies en blanc i negre. Més aviat semblaven imatges retalla-des de revistes que algú hagués enganxat en un tros de carto-lina. A la carpeta també hi havia un sobre, de color blanc, que devia obrir molt de pressa.

Quan la mare de l'Arjen va comprendre que a dins del sobre hi havia papers escrits a mà i va sentir que s'obria la porta darrere seu, per força devia ser en aquell moment, es devia entaforar el sobre a l'escot. Per això, quan es va girar per mirar l'Annabel, que era al seu costat i l'agafava per les espatlles amb tendresa mentre li suplicava que no estigués sola, ja havia amagat el sobre però la carpeta verda encara era oberta, damunt les camises que l'havien ocultat. La devia tancar d'una revolada mentre s'abraçaven. Potser van plorar. Després, quan totes dues van tancar els calaixos i van sortir de la cambra que havia sigut des de sempre la de l'Arjen, la

carpeta verda devia quedar allà mateix, entre les camises plegades.

Els dies que van passar fins que van poder dur a terme la cremació, les tres dones van estar moltes hores a la casa i van complir, sense haver-s'ho de dir, el compromís secret d'evitar l'habitació de l'Arjen. D'aquesta manera, hi havia la possibilitat que l'Arjen fos viu, que simplement no s'hagués mogut del llit, i podien pensar que, en un moment o altre, les sorprendria amb una salutació jovial. Ignorar l'absència era un truc d'efectes molt provisionals però aleshores els regalava un cert consol. Una mica com aquells fanalets que la gent encén i, quan s'enfilen cap al cel, se'ls mira amb la confiança que no veuran com s'apaguen perquè ja seran molt lluny. Si amb l'última llambregada encara els veuen encesos és possible mantenir la il·lusió que no s'apagaran mai.

També podien imaginar que l'Arjen encara no havia tornat de Bòsnia, que no havia passat gairebé nou mesos amb elles després de tornar de la guerra i que encara era a Srebrenica, on havia arribat amb el Dutchbat III, la tercera lleva del batalló que els Països Baixos havien posat a disposició de les forces armades Unprofor de les Nacions Unides amb la finalitat, se suposava, d'intercedir entre els combatents i ajudar els assetjats per afavorir les converses de pau i no, com va passar, per convertir-se en testimonis de la caiguda de la ciutat que va precedir el genocidi que les tropes sèrbies del general Ratko Mladic van cometre, de manera premeditada i amb un afany sanguinari molt més odiós que el cinisme que aquest criminal de guerra va exhibir quan tractava amb els comandaments holandesos.

Els fets no ajudaven gens a sostenir aquesta ficció. L'Arjen no va sortir de l'habitació, perquè no hi era, ni les va saludar amb un gest alegre, perquè era mort. Però preferien

evitar la seva cambra i s'accontentaven amb l'engany. Com si l'Arjen no hagués tingut la foto del monjo encès a la calaixera durant vint-i-quatre hores, com si no s'hagués matat pel doble procediment d'encendre's a l'estil bonze i penjar-se d'una soga lligada a la barana del Blauwbrug, el pont sobre el riu Amstel que s'assembla a uns quants ponts de París.

L'Arjen va quedar orfe de pare quan només tenia cinc anys, a principis del 1978. Després d'allò va anar unes quantes vegades a Barcelona, per passar uns dies amb els avis, però va perdre el contacte amb la família catalana perquè la Greetje no tenia ganes de mantenir una relació que li semblava forçada després que el pare de l'Arjen morís d'un infart.

Encara que vivia a l'estranger, el seu pare se li adreçava en català, amb la idea que conservés si més no aquesta herència. Però la seva desaparició prematura, a causa d'un atac de cor que el va fulminar mentre caminava, va deixar sense efecte aquella decisió i al cap de poc el nen ja s'havia oblidat que era capaç d'entendre aquesta llengua romànica i d'expressar-s'hi amb frases senzilles.

La Greetje havia conegut el pare del seu fill en un viatge d'estiu que havia fet amb dues amigues. Havien passat cinc dies en un dels primers càmpings de la Costa Brava i encara que no havia pensat mai que la seva aventura de vacances anés més enllà, la insistència d'aquell noi de riulla tímida la va convèncer per tornar a l'Espanya de Franco, una anomalia que els europeus solien considerar a la vegada una prova de l'exotisme del sud i la confirmació que Europa, en realitat, no tenia el límit geogràfic a les costes peninsulars sinó a les muntanyes dels Pirineus.

Després de tres estades breus a Barcelona, es van prometre que no es tornarien a separar i el jove, en contra de l'opi-

nió dels seus pares, es va traslladar a Amsterdam, per una raó que ara trobo molt simple: era la ciutat de la seva enamorada.

Abans d'anar-se'n, el jove va ensenyar a la Greetje uns quants llocs de Barcelona, potser perquè creia que enyoraria la seva ciutat i se'n volia endur un record en què ella hi fos. Van passejar tota una tarda pel parc Güell, un diumenge al matí van fer el badoc pel mercat de Sant Antoni, i ella va comprar un llibre en anglès sobre els fumadors de pipa, amb il·lustracions, per regalar-lo al seu pare. Un migdia van demanar a una turista japonesa que els fes una fotografia amb la Sagrada Família al fons.

La Greetje tenia vint-i-un anys i ell no havia fet encara els vint-i-cinc. Primer, va treballar en un restaurant com a marmitó però ben aviat va trobar una feina millor com a segon de cuina en un establiment italià. El fumador de pipa va morir a causa d'un càncer i la mare de la Greetje, quan va quedar viuda, va dedicar els diners que tenia a ajudar la jove parella. Es van instal·lar en una antiga barca carbonera reconvertida en habitatge que era amarrada al Prinsengracht, just davant de la placeta d'Amstelveld. La ciutat bullia aleshores amb emocions intenses: una barreja de liberalisme i activisme progressista, alimentat per l'onada dels moviments rebels dels Estats Units, animava la joventut a adoptar costums nous i a provar substàncies noves.

Aquella parella mixta, però, renunciava a la comoditat dels joves que estudiaven i assumia les responsabilitats d'una llar, mirava d'ajustar-se a aquesta atmosfera encomanadissa mentre es proposava un objectiu més concret i ho celebrava amb l'entusiasme propi de l'edat, sense tenir gens en compte que ella era la filla d'uns frisons illencs, emigrada a Amsterdam, i que ell venia d'un país torturat per la dictadura del general Franco. En fugia, encara que no l'empaitessin per raons

polítiques, perquè no volia dur una vida esporuguida com la dels seus pares, dos catalans de soca-rel que s'havien adaptat a la por i a l'ensopiment mentre en secret somiaven que un dia aconseguirien la llibertat cobejada, com si al cel de debò hi hagués núvols de mannà i tot plegat només depengués del pas del temps.

Va ser en aquell període tan breu com intens que els dos enamorats, empesos per la força de la joventut i animats per l'ajuda de la Nienke, que continuava vivint a l'illa de Terschelling i estava disposada a ajudar la seva filla, van parlar d'obrir un cafè. El desig que ell pogués deixar de cuinar per a d'altres els havia dut a buscar el lloc idoni i van creure que per fi l'havien trobat quan es van fixar en un bar sense gaire clientela en una cantonada de la plaça d'Amstelveld. El matrimoni envellit que se n'ocupava tenia ganes de deixar-ho i no els va costar gens acordar un preu que la Nienke trobés raonable.

Quan per fi van obrir l'establiment, la Greetje va insistir que el nom de la ciutat d'ell seria atractiu, potser va pensar que seria exòtic, i va ser a causa de la tossuderia d'ella que el va anomenar Café Barcelona. Quan l'home de la Greetje va escriure els rètols de damunt dels finestrals, amb els pinzells que havia demanat a un conegut, va rebatejar el bar sense saber-ho perquè va clavar damunt la lletra e un accent obert, com s'escriu en català, tot i que en neerlandès hauria calgut un accent tancat. La Greetje devia aprovar l'error amb un somriure pintat d'algun color molt vistós. Vet aquí per què hi va haver a Amsterdam el Cafè Barcelona i per què el nom s'escriu d'aquesta manera. Darrere la barra, entre les ampolles de licors, hi van posar la foto en blanc i negre d'ells dos amb la Sagrada Família al fons.

El català hi feia de cuiner, amb les receptes que havia demanat a la seva mare, com ara la sípia amb patates o el frican-

dó, i altres, que aprenia molt de pressa. Segurament estava massa allunyat dels gustos locals per tenir èxit, amb l'excepció de l'arròs a la cassola, que ja començava a ser un atractiu per a la clientela d'Amsterdam, sobretot perquè a la pissarra no hi posava aquest nom de quatre paraules sinó que ho presentaven com una paella. Concretament en deien «Barcelona paella». A principis de la dècada dels setanta, la cuina del Pep Costa era massa simple i exòtica alhora però és indubtable que hi va imprimir el caràcter que la Greetje va voler conservar fins a l'últim dia. Aleshores, cap dels dos no podia sospitar que ell només seria el primer d'una llista de cuiners que s'allargaria durant prop de quaranta anys.

Si faig cas dels records de la Greetje, treballaven moltes hores però no es cansaven. Força aliens a l'esperit rebel que començava a inundar la ciutat, es podria dir que vivien només per al seu bar, on passaven gairebé tot el dia. A l'hora de tancar, es devien tenir l'un a l'altre.

A mesura que ell millorava en el domini de l'idioma, sense arribar a estudiar-lo mai, es veia amb cor d'ampliar la seva vida social. La Greetje no s'hi ha referit mai en aquests termes però per comentaris de l'Annabel sospito que aquell jove barceloní es va contagiar per l'ambient liberal i, a més de deixar-se créixer molt els cabells, va aprofitar la seva nova habilitat de relacionar-se per conèixer més bé una o dues clientes d'aquell local que encara costava de saber si volia ser un cafè com els de sempre o el punt de trobada per a joves que començaven a abandonar la joventut, com els seus propietaris. És versemblant que hi hagués aquesta crisi perquè després tot es va precipitar: al cap d'uns mesos es van casar a les instal·lacions municipals, sense que ella perdés la seva nacionalitat, i no gaire més tard es va quedar embarassada, com si s'haguessin proposat superar les dificultats amb un compromís més formal.

L'Arjen va rebre el cognom del pare però Costa no era tan estrany als Països Baixos perquè podia fer pensar en un origen molt antic, dels temps en què els jueus que sortien d'Espanya i Portugal buscaven refugi en una comunitat més tolerant. Hi havia moltes persones procedents d'altres llocs, com ara els immigrants del Magreb i Turquia, que es barrejaven amb els grecs i els italians, a més dels que fugien de la situació cada vegada més enrarida a la colònia de la Guaiana, abocada a les disputes internes que es van acabar resolent amb la independència de la república del Surinam l'any 1975.

L'Arjen Costa, nascut un matí fred de principis del 1973 de part natural, va viure una infantesa no gaire diferent de la de molts altres nens del país. Quan es va quedar orfe de pare era comprensible que la figura paterna absent es convertís en una mena de mite, algú irrecuperable de qui no se solia parlar. Cansada de contestar preguntes sobre aquell jove que apareixia amb ella a la fotografia que una turista japonesa els havia fet, la Greetje va treure del bar el record de la visita a l'exterior de la Sagrada Família i el va posar a la seva tauleta de nit, un lloc molt més íntim que una paret del Cafè Barcelona. Quan l'Arjen va fer deu anys anys, l'hi va regalar i ell va posar la foto dels seus pares al costat de la col·lecció de cotxes.

Es va aficionar, com altres nois de la seva edat, a aprofitar les glaçades hivernals per sortir a patinar sobre gel als canals. Als dotze anys va guanyar la primera copa en una cursa i amb aquest trofeu a les mans va aconseguir que la Greetje li comprés uns patins més bons. Al cap de no gaires anys, una vegada que es va barallar amb uns companys de classe, en comptes de comentar-ho a algun adult i confiar que els altres rebessin un advertiment, l'Arjen va preferir esperar el cap de colla i va provar d'atonyinar-lo. En va sortir amb el cartílag

del nas aixafat i un ull de vellut i va ser a causa d'aquesta derrota que es va apuntar a un gimnàs.

Diuen que a les guerres, quan els joves soldats han quedat esventrats per una bomba de mà o pateixen una amputació atroç, sempre supliquen la mare, i s'explica també que els més malferits demanen per la mare just abans de morir o de tancar els ulls sota l'efecte d'una injecció de morfina. Però una baralla no és una guerra i els petons afectuosos de la Greetje al voltant de la protecció rígida que el metge li va posar al nas més aviat el molestaven. Quan un adolescent ja es comença a creure molt home, l'última necessitat que pot admetre és l'afecte d'una mare sol·lícita. O sigui que aniria cada tarda al gimnàs i nedaria tres dies a la setmana.

Havia heretat l'alçada nòrdica i els cabells rossos de la mare, però una part del seu cos apel·lava als gens mediterranis i, sobretot, aquell caràcter recordava a la Greetje la rauxa del pare barceloní, algú amb prou empena per deixar la ciutat on havia nascut i anar-se'n amb ella a Amsterdam.

Quan va deixar d'estudiar, perquè no estava segur que es volgués convertir en el primer universitari de la família, ja tenia un cos atlètic i havia guanyat unes quantes curses més amb els patins de gel.

Sempre havia somiat que participaria a l'Elfstedentocht, la cursa mítica de patinatge que segueix una ruta de dos-cents quilòmetres per les onze ciutats frisonas, amb sortida i arribada a Leeuwarden. Però no ho va aconseguir perquè aquesta cursa, que es va celebrar per primera vegada el 1909, depèn que es donin unes condicions de fred excepcionals. Els organitzadors no la convoquen si no es confirma que el gruix del gel, a tots els canals del circuit, és de quinze centímetres com a mínim. L'últim any que això va succeir mentre l'Arjen vivia va ser el 1986, i encara no tenia

divuit anys. Quan la cursa es va tornar a celebrar, l'any 1997, ja s'havia mort.

Sí que es va apuntar, però, a un curs que li havia de permetre conduir una embarcació pels canals i passejar turistes. Potser, si no hagués canviat d'idea, al cap d'uns quants anys s'hauria deixat créixer una barba espessa i hauria aconseguit la mena de rodonesa que la cervesa proporciona a la panxa, el «bierbuik», que garantiria que volguessin fer-se fotos al seu costat. Als turistes del sud els encanta l'aspecte estereotipat del mariner del nord. D'aquesta manera, la seva cara hauria quedat immortalitzada als àlbums de records de persones que els desarien en un calaix, a casa seva, en unes quantes ciutats de tots els continents.

Però no va arribar mai a acabar aquell curs. Quan un amic li va comentar per primer cop la possibilitat d'incorporar-se amb una remuneració a l'exèrcit modest i una mica inútil dels Països Baixos, el que el va atreure més va ser l'oportunitat de viatjar. Aleshores ja s'havia anunciat el final del servei militar obligatori però es mantenia el reclutament i a l'edat pertinent havia rebut la notificació per informar-lo que en el cas que fos necessari podria ser reclamat per defensar el país. L'avís de la lleva no l'havia inquietat gens ni mica però quan aquest amic li va explicar que els soldats solien anar arreu del món en missions de pau, sota la bandera honorable de les Nacions Unides, li va semblar que hi hauria hagut de respondre i es va informar per esbrinar si ja era massa tard.

Quan va aconseguir que l'acceptessin i es va posar l'uniforme per primera vegada, va decebre la Greetje, que s'havia fet la idea que el veuria passar amb la seva embarcació per davant del cafè. Però sobretot va sorprendre la seva germana. L'Annel es devia enfurismar en saber que no el veuria per casa ni tampoc al local que la Greetje portava amb la Roos.

L'únic que li va donar suport va ser el cuiner italià que aleshores treballava al Cafè Barcelona, un home d'uns trenta anys amb qui l'Arjen parlava sovint quan ajudava la família. Els seus predecessors no havien aconseguit esborrar la memòria dels plats que preparava el Pep Costa i acabaven acomiadats amb el pretext que no sabien fer una paella.

L'italià tampoc no se'n sortia, acostumat a la pastositat untuosa del risotto, que no té res a veure amb la necessitat que els grans quedin ben solts en un arròs com cal, però la bona relació que tenia amb el noi era un bon motiu perquè la Greetje s'armés de paciència. Quan l'Arjen ja se n'havia anat, la mestressa del Cafè Barcelona es va treure de sobre el cuiner calabrès.